

Παραβατικότητα και ελληνικότητα

Του **ΜΠΑΜΠΗ ΜΑΙΝΕΜΕΛΗ***

Ενα διαχρονικό στοιχείο του ελληνικού πολιτισμού είναι η επιλεκτική πλιν όμως συστηματική εξιδανίκευση της παραβατικότητας. Η κοινωνία μας επισήμως στιγματίζει τους Εφιάλτη, Παπαχρόνη, Κοσκωτά και Παλαικοκώστα, διατηρεί όμως ισχυρότατους πολιτιστικούς μηχανισμούς οι οποίοι παράγουν θαυμασμό για την παραβατικότητα.

Για να εξαλείψουμε ολοκληρωτικά κάθε πηγή έμπνευσης της παραβατικότητας, θα έπρεπε επιπλέον να δαιμονοποιήσουμε ή να αποσιωπήσουμε τους Ερμή, Προμηθέα, Αχιλλέα, Οδυσσέα, Αντιγόνη, Σωκράτη, Σπάρτακο, Ιησού, Καραγκιόζη, Ρήγα Φεραίο, Κολοκοτρώνη, Παύλο Μελά, Καζαντζάκη, Βαμβακάρη, Θεοδωράκη, Μερκούρη, Γιώργο Θαλάσση, το κρυφό σχολειό, τη Φιλική Εταιρία, τους κλέφτες, τους αρματολούς, τους σαλταδόρους και το ρεμπέτικο (μαζί και τους Αστεριξ, Οβελίξ, Ζορό, Ζαν Ντ'Αρκ, Γκάντι, Μαντέλα, Ντοστογιέφσκι, Πάστερνακ, Ουγκώ, Γκογκέν, Γαλιλέο, Τζορντάνο Μπρούνο, Μπερτράντ Ράσελ, τις σουφραζέτες και τα μπλουζ).

Η κοινωνία μας δεν τα πράττει αυτά (ευτυχώς, διότι θα μπορούσε να οδηγηθεί σε κάτι εξίσου επικίνδυνο με την οξεία ανομία: την τυφλή υπακοή και ανόνη συμμόρφωση σε νόμους, ηγεμόνες και δόγματα).

Αντιθέτως, η κοινωνία μας επιλέγει το ρεμπέτικο ως τον εναρκτήριο ήχο των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004, ψηφίζει τον Σωκράτη και τον Κολοκοτρώνη στους 10 μεγαλύτερους Έλληνες, ενώ ταυτόχρονα εκρήγνυται κατά της παραβατικότητας. Η ιστορική μνήμη της υποδεικνύει (ορθώς) ότι η παραβατικότητα μπορεί να είναι κάτι πολύ δημιουργικό, ενώ η καθημερινή της εμπειρία αναδεικνύει (πάλι ορθώς) ότι η παραβατικότητα μπορεί να είναι κάτι απλά και μόνο καταστροφικό.

Λογικά, η κοινωνία μας θα έπρεπε σήμερα να φιλοσοφεί εντατικά την αμφίπλευρη και αμφίσημη φύση της παραβατικότητας. Παραδόξως, όμως, προτιμά να φυτοζωεί σε μίαν απαιδευτη κατάσταση ομικλώδους αμφιβολίας.

Η ηθική υποχρέωση του ατόμου να προσανατολίζεται προς το ορθό (είτε αυτό συνεπάγεται συμμόρφωση είτε παράβαση) δεν αναστέλλεται από καμία αντίξοη ή ανορθόδοξη κοινωνική συγκυρία.

Αυτό όμως προϋποθέτει καλλιέργημένη συνείδηση ή άρτια παιδεία ή εμπνευσμένη ηγεσία ή ευρηματική νομοθεσία ή τουλάχιστον αξιόλογα κοινωνικά πρότυπα—αρετές οι οποίες δεν ανθούν πλέον στην Ελλάδα. Τείνουμε μάλιστα να αντικαταστήσουμε τον θεσμό της πνευματικής ηγεσίας με τον θεσμό της εκτυφλωτικής τηλεπαρουσίας.

Τίποτα δεν είναι λιγότερο χρήσιμο αυτή την εποχή από το να υποκαθιστούμε τον κοινωνικό διαλογισμό με τον τηλεο-

πτικό καβγά (καρικατούρα) και να σχολιάζουμε την παραβατικότητα απλά και μόνο για να φυτέψουμε άλλη μια σφαίρα στο σώμα ενός ήδη παράλυτου κρατικού μηχανισμού (στείρα κριτική), ή για να προσφέρουμε μαζική ψυχολογική εκτόνωση σε εκατομμύρια αγανακτισμένων πολιτών (λαϊκισμός).

Εχουμε ανάγκη να διαφωτιστούμε και όχι να εκτονωθούμε, να κατανοήσουμε ότι όποιος ισχυρίζεται πως αποκλειστικά υπεύθυνοι για την σημερινή ανομία είναι το κράτος και οι πολιτικοί.

Θα πρέπει να είναι ή εξαιρετικά αφελής ή εξαιρετικά λαϊκιστής, να παραδεχθούμε ότι είμαστε όλοι παραβάτες πάππου προς πάππου, να μάθουμε επιτέλους να συνυπάρχουμε ακόμη και όταν απουσιάζουν οι βάρβαροι, να υποψιαστούμε ότι στην εποχή μας οι κατακτήσεις απαιτούν οξυδέρκεια και όχι οδομαχία, δημιουργικότητα και όχι καθιστική διαμαρτυρία, να α-

Τίποτα δεν είναι λιγότερο χρήσιμο αυτή την εποχή από το να υποκαθιστούμε τον κοινωνικό διαλογισμό με τον τηλεοπτικό καβγά δηλαδή μια καρικατούρα.

κούσουμε τον Ελύτη και να στεριώσουμε το ένα πόδι μας έξω από τη γκρίζα πραγματικότητα, να αναλογιστούμε με τόλμη και φαντασία σε ποια κοινωνία θα θέλαμε μια μέρα να ζήσουν τα παιδιά μας και σε ποιους πολίτες, ηγέτες, ψηφοφόρους, δασκάλους και γονείς. Θα πρέπει εμείς να μεταλλαχούμε ταχώς ώστε να τους παραδώσουμε μια ελπίδα δημιουργικής υπέρβασης.

Η παραβατικότητα είναι τόσο βαθιά χαραγμένη στην πολιτισμική μας ταυτότητα που είναι επιτακτική ανάγκη να την εξετάσουμε σοβαρά: να καταγράψουμε τις ιστορικές διαδρομές της, να αποτυπώσουμε τις πολιτιστικές ρίζες και μεταβολές της, να αναζητήσουμε τις κοινωνικές αιτίες, συνθήκες και επιπτώσεις της, να διερευνήσουμε πότε οδηγεί στην έξαρση ανομίας και πότε όχι, να αναρωτηθούμε πότε θα πρέπει να την ανεχθούμε και πότε όχι, με ποιο μέτρο και με ποια λογική.

Ίσως τότε να καταφέρουμε να στρέψουμε το διαχρονικό εθνικό σύνδρομο της παραβατικότητας προς την αναδημιουργία μας και όχι προς την αυτοκαταστροφή μας.

* Ο κ. Μπάμπης Μαινεμελής είναι επίκουρος καθηγητής οργανωσιακής συμπεριφοράς στο London Business School, επισκέπτης καθηγητής στο ALBA, και μέλος της συντακτικής επιτροπής της ακαδημαϊκής επιθεώρησης «Academy of Management Review» (bmainemelis@london.edu)